FiCom ry | Asko Metsola
4.11.2024

FiComin lausunto EU-US-sopimusneuvotteluista

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt FiComilta lausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle sopimusneuvotteluista Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon. FiCom kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää kunnioittavasti seuraavaa:

FiComin keskeiset viestit

- Kun tietoja luovutetaan ulkomaille, tulee perusoikeuksien rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys ottaa huomioon.
- Kun viranomaiset luovuttavat tietoja toisilleen tai eteenpäin, niiden tulee ilmoittaa asiasta yritykselle, jonka tietoja on luovutettu.
- Lisävelvoitteiden aiheuttama rasite palveluntarjoajille on oltava kohtuullinen.
- Teleyrityksillä tulee aina olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista kustannuksista, jotka aiheutuvat viranomaisten avustamisesta.

FiCom on aiemmin lausunut neuvottelumandaattiehdotuksista ns. Budapestin sopimuksen toista lisäpöytäkirjaa (U 77/2021 vp) sekä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välistä rajat ylittävää pääsyä sähköiseen todistusaineistoon koskevaa sopimusta varten (E 131/2018 vp). Koska Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välisten sopimusneuvotteluiden sisältö ei ole tiedossa, kaikki aiemmin lausuttu on vieläkin voimassa.

Tietoja luovutettaessa huomioitava perusoikeudet sekä ilmoitettava yritykselle, jonka tietoja luovutetaan

Sääntelyn tulee noudattaa perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä, kuten rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, rajoituksen suhteellisuutta suojattavaan etuun nähden, oikeusturvajärjestelyjen riittävyyttä sekä rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta. Näin tulee toimia erityisesti silloin, kun suomalaisten tietoja vaaditaan luovutettavaksi ulkomaille.

Suomi on sekä ns. e-Evidence-asetusta että Budapestin sopimuksen toista lisäpöytäkirjaa koskevissa kannoissaan korostanut, kuinka yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan puuttumisen tulee rajoittua vain välttämättömään. Tämän takia on katsottu tarpeelliseksi, että erityisesti liikenne- tai sisältötietoja koskeva luovuttamismääräys on toimitettava palveluntarjoajan lisäksi myös viranomaisille siinä jäsenvaltiossa, jossa toimivalta palveluntarjoajalta tietoja pyydetään. Täytäntöönpanoviranomaisella tulisi olla mahdollisuus lainsäädännön perusteella riitauttaa tällainen määräys ja vaikuttaa siihen, voiko määräyksen toimittanut valtio käyttää tietoa rikosprosessissa. Myös FiCom korosti tuolloisissa lausunnoissaan palveluntarjoajan sijaintivaltion viranomaisen asemaa. Tämä tulee ottaa huomioon myös EU-US-sopimusneuvotteluissa.

Kun tietoja luovutetaan viranomaisten kesken, tulee näiden ilmoittaa asiasta yritykselle, jonka tietoja on luovutettu. Teleyrityksen toiminta perustuu luottamukseen. Tämän vuoksi teleyrityksen hallinnoimat luottamukselliset tiedot ovat erittäin kriittistä omaisuusdataa, jota hallinnoidaan hyvin huolellisesti. Datan luovuttavalla teleyrityksellä on siitä selkein kokonaisymmärrys. Luovuttava teleyritys on asianosainen, ja sillä on intressi tietää, mihin sen luottamuksellinen tieto päätyy. Tästä syystä yrityksen on tärkeä tietää ja ymmärtää, millä viranomaisilla on käytössään sen dataa.

Jos annetaan oikeuksia, syntyy samalla myös vastuita ja velvollisuuksia. FiComin mielestä viranomaisen ilmoitusvelvollisuus luo luottamusta läpinäkyvyydellään. Se antaa mahdollisuuden valvoa, että datan edelleen luovutukset ovat perusteltuja ja lainmukaisia. Jos mukana on esimerkiksi välitystietoja, on teleoperaattoreilla myös rekisterinpitäjän roolissa suotavaa olla tieto edelleen luovutuksista jo läpinäkyvyyden vuoksi.

Teleyritykset antavat todella suuria datamassoja kotimaisille valvoville viranomaisille muita tarkoituksia varten. Jos viranomaisen ei tarvitse ilmoittaa yritykselle tietojen luovutuksesta eteenpäin, miten yritys voisi varmistua siitä, että viranomaiskentässä ei tarpeettomasti välitetä yrityksen jotain tiettyä tarkoitusta varten keräämää tietoa? Jos vastaanottavalla viranomaisella on toimivalta käsitellä luovutettuja tietoja, voisi viranomainen pyytää ne suoraan yritykseltä. Erityisesti sijainti- ja välitystietoihin liittyen on tarpeen varmistaa, että viranomaisella on varmasti ymmärrys siitä, miten teleoperaattoritietoja voi lukea ja tulkita, ettei niiden pohjalta tehdä virheellisiä päätelmiä. Tulkintaohjeistusta ja -tukea on vaikea tarjota, elleivät teleoperaattorit tiedä, mille viranomaisille tietoa on jaettu. Yrityksellä on paras tietämys luovutettavasta datasta ja sen alkuperäisestä asiayhteydestä.

Palveluntarjoajiin kohdistuva hallinnollinen taakka

Kirjelmässä ei ole huomioitu Yhdysvaltojen toimivaltaisten viranomaisten sähköiseen todistusaineistoon pääsyn vaikutuksia palveluntarjoajien toimintaan muuten kuin mainitsemalla, että sopimus saattaisi toteutuessaan helpottaa sellaisten palveluntarjoajien asemaa, jotka vastaanottavat muista valtioista määräyksiä niiden hallussa olevan tiedon esittämiseksi, mutta joilla ei ole selkeitä sääntöjä siitä, miten niiden tulisi näissä tilanteissa menetellä. Lisäksi on todettu, että mahdollisesta sopimuksesta saattaisi aiheutua palveluntarjoajille uudenlaisia tehtäviä, kustannuksia ja hallinnollista taakkaa.

Todellisuudessa mahdollisesta sopimuksesta tulee aiheutumaan velvoitteita ja niiden myötä kustannuksia sekä hallinnollista taakkaa.

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on katsonut asiasta E 131/2018 vp antamassaan lausunnossa LiVL 2/2019 vp, että palveluntarjoajille ei saa syntyä kohtuuttomia kustannuksia mahdollisista lisävelvoitteista. Neuvoteltavana olevan sopimuksen osalta tulisikin painottaa, että palveluntarjoajille aiheutuvan rasitteen on oltava kohtuullinen.

Yhdysvaltojen viranomaisten avustamisesta syntyneet kustannukset korvattava

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:n mukaan teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus yksinomaan viranomaisen avustamiseksi hankittujen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen

investoinneista ja ylläpidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. FiComin mielestä kustannusten korvauksen sääntelyä tulee muuttaa siten, että teleyrityksillä on aina oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista viranomaisten avustamisesta aiheutuneista kustannuksista, myös henkilötyön osalta.

Liikenne- ja viestintävaliokunta on korostanut ns. Budapestin sopimuksen toista lisäpöytäkirjaa koskevasta asiasta U 77/2021 vp antamassaan lausunnossa LiVL 1/2022 vp, että palveluntarjoajilla tulee aina olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen viranomaisen avustamisesta ja erityisesti, jos määräys tulee muun kuin sijaintivaltion viranomaiselta. Sekä vastuu että riski aiheutuvista kustannuksista tulee olla ensisijaisesti määräyksen antaneella viranomaisella. Näin tulee toimia myös Yhdysvaltojen toimivaltaisten viranomaisten avustamisen yhteydessä.

Teleoperaattoreille koituvaa työmäärää on kyetty vähentämään automatisoinnilla. Jotta kohtuuton manuaalisen lisätyön määrä voidaan välttää, tulee mahdollisille säännösmuutoksille varata riittävä siirtymäaika. Lisäksi sääntelyn tulee olla riittävän täsmällistä, jotta automatisaatiota on ylipäätään mahdollista hyödyntää. Säännösten tulkinnallisuus lisää henkilötyön määrää, mikä entisestään lisää operaattoreiden kustannuksia. On tärkeää varmistaa, että muutosten soveltaminen alkaa vasta, kun tarvittavat järjestelmäpäivitykset on tehty.

Sähköisen viestinnän palvelulaissa on säädetty useita velvollisuuksia, jotka koskevat tietojen luovutusta eri viranomaisille. Lisäksi laissa on runsaasti tietojen käsittelyä eri viranomaisissa koskevia säännöksiä. Luovutus- ja käsittelysäännösten edellytykset poikkeavat toisistaan useissa kohdin, sillä säännöksiä on lisätty ja muutettu vuosien saatossa, eikä kokonaisuus ole enää selkeä. FiCom esittää, että käsittely- ja luovutusedellytyksistä tehdään lähiaikoina kokonaisarviointi.